

ARAŞTIRMA

0-5 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARA SUNULAN BİRİNCİ BASAMAK SAĞLIK HİZMETİNİN İLK BAŞVURU VE SÜREKLİ KULLANIM AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Meltem ÇİÇEKLİOĞLU*

ÖZET

Amaç: Araştırmada dört temel özelliği ilk başvuru, süreklilik, kapsayıcılık ve koordinasyon olarak belirlenen birinci basamak sağlık hizmeti ilk başvuru ve süreklilik açısından değerlendirilmiştir. Bu çerçevede çalışmanın amacı; sağlık ocağının ilk başvuru yeri ve sürekli hizmet alınan yer olarak ne kadar kullanıldığını belirlemektir. **Gereç- Yöntem:** Araştırma Edremit ilçesinin mahallesi olan Akçay'da, Akçay Sağlık Ocağı'nda gerçekleştirilmiştir. Sağlık ocağı bölgesinde, yaşları 0-72 ay arası 754 çocukta tabakalı örnekleme 254 çocuk seçilmiş ve 245'ine ulaşılmıştır. Çalışma kesitsel ve analitik bir araştırmadır. Araştırma verileri, örnekleme çıkan çocukların evlerine gidilip annelerine önceden yapılandırılmış anket formları yüz yüze uygulanması ile toplanmıştır. Veriler SPSS for Windows (versiyon 6.0) istatistik programı ile değerlendirilmiştir. Analizde Kikare testi kullanılmıştır. **Bulgular:** Araştırma kapsamındaki çocukların babalarının çoğu esnaf (46.5) ve işçidir (33.9). Annelerin %91'i ev hanımıdır. Çocukların %32.7'sinin ailesinin her hangi bir sosyal güvencesi yoktur. Çalışma kapsamındaki çocukların %77.7'si aşılama, %61.0'ı kontrol, %34.7'si hastalık, %18.0'ı acil sorun nedeniyle yaptıkları en son başvurularında sağlık ocağını kullanmışlardır. Çalışmayan, eğitim düzeyi ilkököl ve altı olan anneler, sosyal güvencesi olmayanlar ve SSK'ya bağlı olanlar aşı ve kontrol amacıyla sağlık ocağını daha fazla kullanırken, yüksek gelir düzeyine sahip olanlar aşı ve kontrol amacıyla sağlık ocağını daha az kullanmaktadırlar. Hastalık nedeniyle sağlık ocağı kullanımı SSK'ya bağlı olanlarda diğer gruplardan daha azdır. Annelerin %74.0'ı aşı, %57.2'si kontrol, %14.6'sı hastalık, %8.0'ı acil gereksinimleri nedeniyle sürekli sağlık ocağını kullandıklarını belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Birinci Basamak Sağlık Hizmeti, İlk Başvuru, Sürekli Kullanım.

SUMMARY

Objectives: Primary health care has emerged as a key element in the health care delivery system. The aim of this study is to evaluate the delivery of primary health care services for children. This evaluation model describes the two elements of primary health care those elements are; first contact care, longitudinality. **Design:** This is a cross sectional descriptive study. This study has been carried out in a semiurban touristic area in western Turkey. Target group was the 0-5 years of age children. 245 out of 754 children have been selected. The data collection based on face to face interview with the mothers of children. **Results:** 77.7 % of sample population have used PHC centers for immunization 18 % for emergency care 34.7 % for acut or chronic illness 61.0 % of the sample population have used PHC centers for growth monitoring as first contact place. PHC centers were used mostly by the lowest socioeconomic class and less educated people.

Key Words: Primary Health Care, First Contact Care, Longitudinality.

I. GİRİŞ

Birinci basamak sağlık hizmeti daha sık ve kolay tanımlanabilen problemlerle sağlık merkezi, okul, ev gibi toplum içindeki alanlarda ilgilenir. Kişi koruyucu hizmet de dahil olmak üzere çeşitli problemler için sürekli olarak birinci basamak sağlık hizmetini kullanabilir, böylece kendisi için uygun bakıma doğrudan ulaşabilir (Starfield B., 1992). Bir sağlık sisteminin birinci basamak sağlık hizmetlerini ne derece sağlayabildiğini anlamak, hizmet sunumunun olumlu ya da olumsuz etkilerini değerlendirmek için birinci basamak sağlık hizmetinin temel niteliklerini ölçen yöntemlere gereksinim vardır. Birinci basamak sağlık hizmetinin olmazsa olmaz diye tanımlanabilen ilk

* Uzm.Dr., Ege Üniv. Tıp Fak. Halk Sağlığı AD.

başvuru, süreklilik, kapsayıcı hizmet ve koordinasyon olmak üzere dört temel özelliği vardır (Starfield B., 1994). Birinci basamak sağlık hizmetini değerlendirme modeline göre (Tablo1) birinci basamak sağlık hizmetinin bu özelliklerini yapı ve işleyiş açısından değerlendirmek gerekmektedir (Çiçeklioğlu M., 1998). Bu araştırmada ilk başvuru ve süreklilik özellikleri işleyiş elemanı olan kullanım açısından değerlendirilecektir.

1. İlk Başvuru: İlk başvuru her hangi bir sağlık sorunu ya da sorunun yeni bir yönü söz konusu olduğunda sağlık bakımı almak için başvuran kişinin hizmete erişebilmesi ve hizmeti kullanması anlamındadır (Weiner JP., 1982).

Pek çok çalışma, hastanın uzman hekime başvurmadan önce birinci basamak hekiminin kontrolünden geçmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Sağlık sigorta sisteminin uygulandığı bir programda birinci basamağa uyma zorunluluğunun getirilmesinden bir yıl sonra birinci basamağa uğrayan hastaların hastanede yatış sürelerinin kısaldığı gözlenmiştir (Moore S.ve ark. 1983).

İlk başvuru yeri olarak birinci basamağın kullanılması, hem uzman hekimin hem de acil hizmetin kullanımını azaltır. İki farklı hizmet tipinde başvuru ortalamalarını karşılaştırıldığı bir çalışmada, uzmana sevk için birinci basamağa uğramanın zorunlu olduğu grupta uzmana başvuru böyle bir gereksinimin olmadığı gruptan daha az bulunmuştur (Starfield B., 1983). Diğer bir çalışmada randomize seçilen iki gruptan birisinin birinci basamağa başvurmadan uzmana başvurusu sağlanırken, diğer grubun birinci basamaktan sevk edilerek uzmana ulaşması mümkün olmuştur. Bir yıllık izlemde birinci basamaktan sevkle uzmana başvuran grupta 0.3 kez daha az uzmana başvuru gözlenmiştir (Martin D., 1989). Başka bir çalışmada dört ayrı Medicaid uygulamasından tabakalı random seçilen hastalarda birinci basamak hekimine uğrama zorunluluğu getirildikten sonra acil servis kullanımını çocuk hastalarda %27-37, yetişkinlerde %30-45 oranında düşmüştür (Hurley R., 1983).

İlk Başvurunun Değerlendirilmesi

Birinci basamağın hizmet yeri olarak kullanımının az olduğu sağlık sistemlerinde (Amerika gibi) ilk başvuru yeri olarak kullanımın ortaya çıkarılmasında kurum bazında yapılan çalışmalardan çok toplum düzeyinde yapılan çalışmalar tercih edilmektedir. Bunun nedeni kurum bazında yapılan çalışmalarda zayıf erişilebilirlik nedeniyle kuruma başvurmayanların sistematik olarak çalışma

dışında kalmış olmalarındandır. İlk başvurunun kişilerin davranışına yansıyan boyutunun ölçülmesi hizmetin alındığı kurum hakkında değerli bilgiler verir. Bu bilgi kurumdaki kayıtlardan da alınabilir. Fakat bunun için kurumdaki kayıtların çok iyi olmasının yanısıra kurumdan hizmet alması gerekli olan tüm popülasyonun da tanımlanmış olması gereklidir (Starfield B., 1992).

Hasta davranışı olarak kullanımı ölçmek amacıyla yapılan toplum tabanlı çalışmalarda ya sağlık hizmeti almak için gerçekleştirilen en son başvuru ya da belli bir zaman periyodunda gerçekleşen başvurular ilk başvuru özelliği taşıması açısından değerlendirilir (Andersen R., Aday I., 1978, Andersen R., 1978).

2. Süreklilik:

Sürekli bakımın anlamı kişilerin sağlık hizmeti aldıkları kaynağı kendilerinin diye tanımlaması, uygulayıcı kişi ya da kurumun da hizmet verdiği kişi ya da toplumu tanımlaması, bu etkileşimin belirli bir zaman periyodu ya da değişiklik olana kadar devam etmesidir. Sürekliliğin esası bir süre boyunca devam eden kişisel ilişkilerdir. Sağlık probleminin tipine hatta varlığına bakılmaksızın hasta hekim ya da hasta ile hekim olmayan personel arası ilişkilerdir (Starfield B., 1992). Süreklilik hasta ile hekimin birbirini anlamasını, karşılıklı güvenin sağlanmasını, uyuncun artmasını, yüksek kalitede çıktının elde edilmesini sağlar (Ejlertsson G., 1984). Tek bir hekim sürekli hizmet alınan yer olabildiği gibi bir kurum da sürekli hizmet alınan yer olabilir. Sürekli bakım kaynağı olarak kurumları kullanan çocukların daha fazla koruyucu hizmet aldıkları ortaya konmuştur. Sürekli aynı kurumdaki hizmet alan çocukların izlem için yaptıkları başvuru sayısının fazla hastalık için yaptıkları başvuru sayısının az olduğunu belirlenmiştir (Alpert J., 1976). Sürekli hizmet kaynağı olarak tek bir kurumu kullanan kişilerde daha az acil hastaneye yatış olurken, hastanede yatış sürelerinin de azaldığı 55 yaş üzerindeki erkeklerde yapılan randomize bir çalışmada ortaya konmuştur (Wasson ve ark., 1984). Kişiler sürekli bakım aldıklarında hizmetin maliyeti düşer. Butler ve arkadaşları tarafından yapılan ulusal verilerin analizinde sürekli bakım kaynağı olan çocukların toplam bakım maliyeti, olmayanlardan %25 daha azdır (Starfield B., 1992).

Sürekliliğin Değerlendirmesi

Sürekliliğin değerlendirilmesinde belli bir zaman periyodunda gerçekleşen başvurular öncelikle süreklilik

Tablo 1: Birinci Basamak Sağlık Hizmeti Değerlendirme Modeli

Birinci Basamak Temel Özellikleri	Yapı Elemanı	İşleyiş Elemanı
İlk Başvuru	Erişebilirlik	Kullanım
Süreklilik	Uygun Popülasyonun seçilmesi	Kullanım
Koordinasyon	Kesintisizlik	Sorunların Tanımlanması
Kapsayıcı Hizmet	Hizmet Yelpazesi	Sorunların Tanımlanması

açısından tanımlanır, daha sonra da bunların ne kadarının birinci basamak sağlık hizmeti veren kuruma yapıldığı incelenir (Starfield B., 1992).

Süreklilik ölçütü olarak kullanılacak diğer bir model de kişilere sürekli hizmet aldıkları yerin olup olmadığının sorulmasıdır. Belli bir periyod boyunca hasta kayıtları incelenerek hastaların hizmet aldıkları yere gidiş amaçları koruyucu hizmet, yeni bir hastalık başlangıcı, kronik hastalığın izlenmesi açısından tanımlanır. Bu değerlendirmeye başka kurumlardan sevkle yapılan başvurular dahil edilmez. Eğer kayıtlarda bu bilgiler yoksa hastalar ile görüşülür. Böylece süreklilik değerlendirmesi başarıyla yapılmış olur (Starfield B., 1992).

Kurum bazında yapılan süreklilik değerlendirmelerinde aynı metodlar kullanılır. Bilgi kaynağı olarak kayıtlar ya da hastalar kuruma başvurdıkları sırada yapılan görüşmeler kullanılır.

II. AMAÇLAR

1- Sağlık Ocağı bölgesindeki 0-5 yaş grubu çocukların sağlık hizmeti almak üzere en son yaptıkları ilk başvuru niteliğini taşıyan başvurunun ne kadarının sağlık ocağına yapıldığını ortaya çıkarmak.

2- 0-5 yaş grubu çocukların doğumlarından itibaren sağlık ocağını sürekli bakım yeri olarak ne kadar kullandığını ortaya çıkarmak.

III. GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırma Balıkesir'e bağlı Edremit ilçesinin bir mahallesi olan Akçay'da gerçekleştirilmiştir. Akçay Edremit ilçe merkezine 8 kilometre uzaklıktadır. Akçay'da bir özel poliklinik dışında başka sağlık kuruluşu yoktur. Akçay Sağlık Ocağı görev alanının 1995 yılı yıl ortası toplam nüfusu 11792 dir. Bunun 10118'i Akçay'da, 1574'ü Kızıl Keçili Köy'ünde tesbit edilmiştir. Akçay Sağlık ocağı'nda dört hekim, beş hemşire, beş ebe, bir çevre sağlığı teknisyeni, iki tıbbi sekreter bulunmaktadır. Sağlık ocağı kayıtlarına göre kişi başına düşen muayene sayısı toplam nüfusta 0.21 dir. Araştırma evreni olarak Kızılkeçili köyü de dahil olmak üzere Akçay Sağlık Ocağı bölgesindeki yaşları 0-72 ay arasında olan 754 çocuk alınmıştır. Örneklem

büyüklüğü ise Epiinfo-5.01 istatistik programında $a=0.05$ ve çocuk yaş grubunda kesin başvuru sayısı bilinmediğinden sıklık olarak %50 kullanılarak 254 olarak hesaplanmıştır. Örneklem grubu sağlık ocağındaki çocuk kartlarından her yaş grubundan eşit sayıda çocuk alınmak şartıyla sistematik örneklem yöntemi ile belirlenmiştir. Veriler 1996 yılı mayıs ve haziran aylarında araştırmacı tarafından yüzyüze anket uygulanarak toplanmıştır. Hedeflenen 254 çocuktan dokuzunun ailesinin görüşmeyi reddetmesi nedeniyle 245'ine ulaşılmıştır. Bu sayı hedeflenen sayının %96'sını oluşturmaktadır. Bu çalışma kesitsel ve analitik tipte bir araştırmadır. Verilerin değerlendirilmesinde SPSS for Windows (versiyon 6.0) istatistik programı kullanılmıştır.

IV. BULGULAR

Araştırma kapsamındaki çocukların yaş grupları ve cinsiyete göre dağılımı Tablo2'de, anne ve babalarının meslek durumlarına göre dağılımları Tablo3'de verilmiştir. Hane reislerinin çoğunluğu esnaf (%46.5) ve işçidir (%33.9). Annelerin %91'i ev hanımıdır. Ebeveynlerin öğrenim durumları değerlendirildiğinde (Tablo 4) okur yazar olmayanların tümünün annelerden oluştuğu, anne ve babaların büyük çoğunluğunun ilkökul mezunu olduğu görülmektedir.

Araştırma kapsamındaki çocukların ailelerinin sosyal güvencelerine göre dağılımı (Tablo 5) incelendiğinde yaklaşık üçte bir gibi önemli bir bölümünün (%32.7) sosyal güvencesinin olmadığı, SSK'luların %38.4'lük bir yüzde ile en büyük grubu oluşturduğu saptanmıştır.

Araştırma kapsamındaki hanelerde aylık gelir ortalaması 27.012.000 TL (Haziran 1996 itibarıyla 340 \$) standart sapması 14.987.000 TL, Ortancası 20.000.000 TL dir. Araştırma kapsamındaki hanelerin aylık gelir durumuna göre dağılımı Tablo 6'da verilmiştir.

SAĞLIK OCAĞININ İLK BAŞVURU ve SÜREKLİ BAKIM YERİ OLARAK KULLANIMI İLE İLGİLİ BULGULAR

Araştırmada incelenen çocukların aşı, kontrol, hastalık ve acil gereksinimleri nedeniyle yaptıkları en son baş-

Tablo 2: Çocukların Yaş Grubuna ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Yaş Grupları (Ay)	Erkek		Kız		Toplam	
	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%**
1-12	24	55.8	19	44.2	43	17.6
13-24	16	36.4	28	63.6	44	18.0
25-36	24	63.2	14	36.8	38	15.5
37-48	26	61.9	16	38.1	42	17.1
49-60	24	63.2	14	36.8	38	15.5
61-72	13	32.5	27	67.5	40	16.3
Toplam	127	51.8	118	48.2	245	100.0

*Satır Yüzdesi **Sütun Yüzdesi

Tablo 3: Çocukların Anne ve Babalarının Mesleklerine Göre Dağılımı

Meslek	Baba		Anne	
	Sayı	%	Sayı	%
İşçi	83	34.5	-	-
Çiftçi	2	0.8	-	-
Esnaf	114	47.1	6	2.5
Memur	24	9.9	13	5.3
YüksekÖğ. (Serbest)	14	5.8	2	0.8
Emekli	3	1.3	1	0.4
İşsiz	2	0.8	-	-
Ev Hanımı	-	-	223	91.0
Toplam	242*	100.0	245	100.0

*3 çocuk babasıyla yaşamadığı için değerlendirmeye alınmamıştır.

Tablo 4: Çocukların Anne ve Babalarının Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı.

Öğrenim Durumu	Baba		Anne	
	Sayı	%	Sayı	%
Okur-yazar değil	-	-	15	6.1
Okur-yazar	-	-	1	0.4
İlkokul	106	43.8	121	49.4
Ortaokul	43	17.8	26	10.6
Lise	54	22.3	58	23.7
Üniversite	39	16.1	24	9.8
Toplam	242	100.0	245	100.0

vurularda kullandıkları yerler ilk başvuru yeri olarak değerlendirilmiştir. Sevk sonucu gerçekleştiren başvurularda ise sevk eden kurum ilk başvuru yeri olarak kabul edilmiştir. Aşı zamanı gelmeyen üç çocuk, kontrol amacıyla hiç başvuruda bulunmayan 35 çocuk; hastalık nedeniyle hiç doktora gitmemiş olan 6 çocuk; şimdye kadar hiç acil bir sorunu olmayan 145 çocuk değerlendirmeye alınmamıştır. Yapılan en son başvuruların kurumlara göre dağılımı Tablo 7'de verilmiştir

Tablo 7'de görüldüğü gibi, aşı başvurusunda en çok kullanılan yer sağlık ocağı (%77.7), bunu izleyen yer özel muayenehanedir (%15.3). Kontrol nedeniyle yapılan başvurularda en çok kullanılan yer sağlık ocağı (%61.0), ikinci yer ise özel hekimdir (%26.2).

Hastalık nedeniyle olan başvuruların %34.7'si sağlık ocağına %33.5'i özel muayenehaneye yapılmaktadır. Acil sorunlar nedeniyle en sık başvuru yeri %40.0 ile özel muayenehane iken, en az kullanılan yer %18.0 ile sağlık ocağıdır.

Alınan hizmetlerin türüne göre incelenen çocukların doğumlarından bu yana sağlık ocağını kullanım sıklıkları araştırılmıştır. Çocukların aldıkları hizmet türüne göre sağlık ocağını kullanma sıklıkları Tablo 8'de gösterilmiştir.

Sağlık ocağının aşı amacıyla kişilerin %74.0'ı tarafından, kontrol amacıyla da %57.2'si tarafından sürekli olarak

Tablo 5: Çocukların Hane Reislerinin Sosyal Güvence Durumuna Göre Dağılımı

Sosyal Güvence	Sayı	%
Yok	80	32.7
Emekli Sandığı	26	10.6
SSK	94	38.4
Bağkur	45	18.3
Toplam	245	100.0

Tablo 6: Değerlendirmeye Alınan Hanelerin Aylık Gelir Durumuna Göre Dağılımı

Aylık gelir	Sayı	%
En Düşük(12.015.000 ve altı)	16	6.5
Düşük (12.016.000- 27.012.000)	136	55.5
Yüksek(27.013.000 - 42.987.000)	58	23.7
En yüksek(42.001.000- 100.000.000)	35	14.3
Toplam	245	100.0

kullanıldığı belirlenmiştir. Araştırma kapsamındaki çocukların %14.6'sının hastalık, %8'inin acil sorunlar nedeniyle sağlık ocağını sürekli olarak kullandıkları tespit edilmiştir.

Tablo 7: Alınan Hizmet Türüne Göre Yapılan En Son Başvuruların Kurumlara Göre Dağılımı

Hizmet Türü*	Sağ. Oc. Sayı(%)**	Dev.Has Sayı(%)**	SSK Has. Sayı(%)**	Özel Mua Sayı(%)**	Diğer Sayı(%)**	Toplam
S. A.B	188 (77.7)	-	-	37 (15.3)	17 (7.0)	242
S. K.B.	128 (61.0)	-	1 (0.004)	55 (26.2)	26 (12.8)	210
S. H.B.	83 (34.7)	22 (9.2)	41 (17.2)	80 (33.5)	13 (5.4)	239
S. Ac.B	18 (18.0)	22 (22.0)	20 (20.0)	40 (40.0)	-	100

*S.A.B: Son Aşı Başvurusu

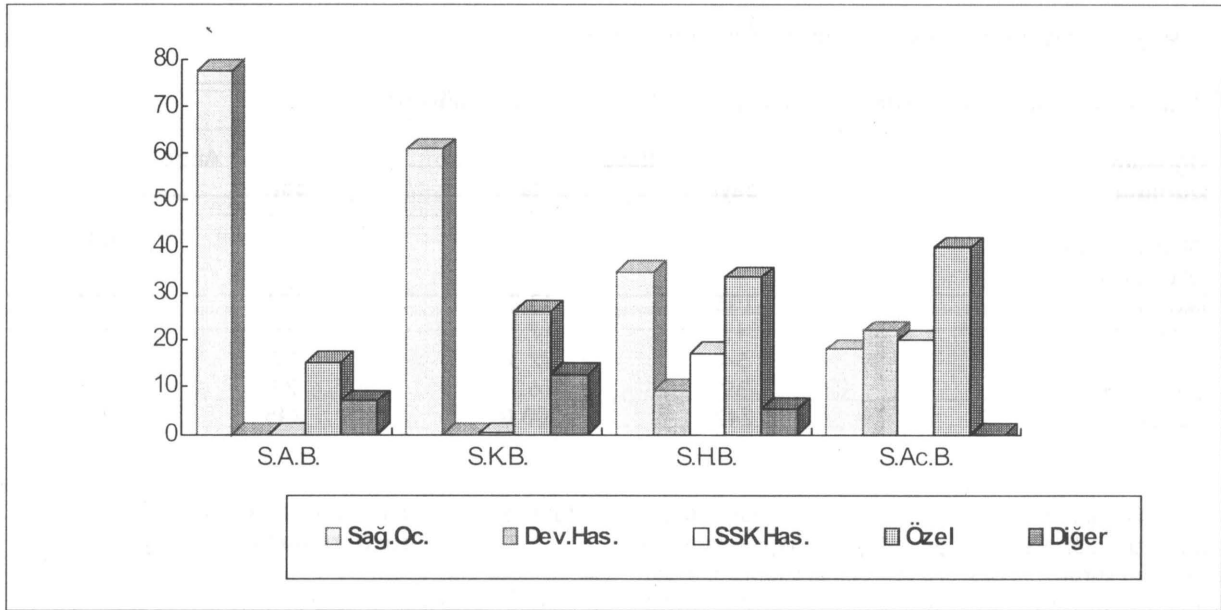
S.H.B:Son Hastalık Başvurusu

**Satır Yüzdesi

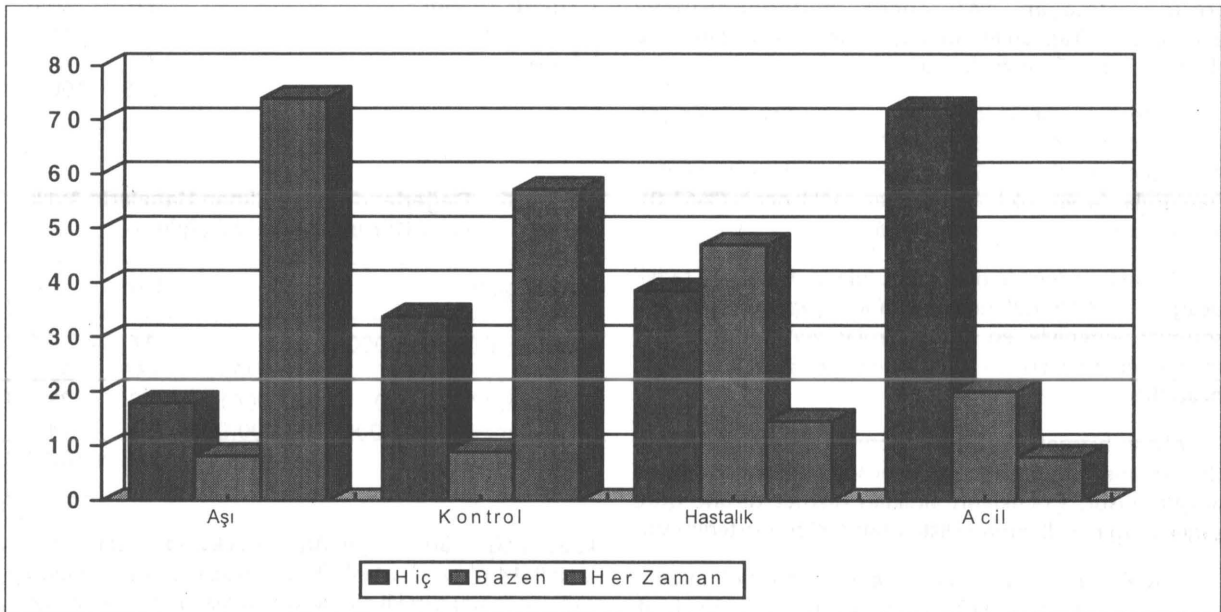
S.K.B: Son Kontrol Başvurusu

S.Ac.B:Son Acil Başvurusu

Şekil 1: Alınan Hizmet Türüne Göre Yapılan En Son Başvuruların Kurumlara Göre Dağılımı

Şekil 2: Çocukların Aldıkları Hizmet Türüne Göre Sağlık Ocağı Kullanım Sıklıkları

Tablo 8: Çocukların Aldıkları Hizmet Türüne Göre Sağlık Ocağı Kullanım Sıklıkları

Alınan Hizmet Türü	Hiç		Bazen		Her Zaman		Toplam
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Aşı	43	17.8	20	8.2	179	74.0	242
Kontrol	71	33.8	19	9.0	120	57.2	210
Hastalık	92	38.5	112	46.9	35	14.6	239
Acil	72	72.0	20	20.0	8	8.0	140

Tablo 9: İlk Başvuru ve Sürekli Bakım Yeri Olarak Sağlık Ocağı Kullanımının Alınan Sağlık Hizmeti Türü Açısından Annenin Çalışma Durumuna Göre Dağılımı

	Çalışıyor Sayı (%)**	Çalışmıyor Sayı (%)**	Toplam Sayı (%)**	x ²	p
Aşı					
S.O.	10(45.5)	178(80.9)	188(77.7)	14.5028	0.0001
S.O. Dışı	12(54.5)	42(19.1)	54(22.3)		
Sürekli	9(40.9)	170(77.3)	179(74.0)	13.7341	0.0002
Bazen-hiç	13(59.1)	50(22.7)	63(26.0)		
Kontrol					
S.O.	8(40.0)	120(63.2)	128(61.0)	4.0773	0.0434
S.O. Dışı	12(60.0)	70(36.8)	82(39.0)		
Sürekli	7(35.0)	113(59.5)	120(57.1)	4.4256	0.0354
Bazen-hiç	13(65.0)	77(40.5)	90(42.9)		
Hastalık					
S.O.	7(31.8)	76(35.0)	83(34.7)	0.0905	0.7635
S.O. Dışı	15(68.2)	141(65.0)	83(65.3)		
Sürekli	3(13.6)	32(14.7)	35(14.6)	0.0197	0.8883
Bazen-hiç	19(86.4)	185(85.3)	204(85.4)		
Acil					
S.O.	1(8.3)	17(19.3)	18(18.0)	0.8633	0.3528
S.O. Dışı	11(91.7)	71(80.7)	82(82.0)		
Sürekli	0	8(9.1)	8(8.0)	1.1857	0.2761
Bazen-hiç	12(100)	80(90.9)	92(92.0)		

**Sütun Yüzdesi

Çalışan anneler çalışmayan annelere göre aşı ve kontrol için hem ilk başvuru yeri olarak hem de sürekli hizmet alma açısından anlamlı olarak sağlık ocağını daha az kullanmaktadır. Çalışan anneler ile çalışmayan anneler arasında acil ve hastalık için sağlık ocağı kullanımında fark yoktur (Tablo10).

İlkokul ve altında öğrenime sahip olan anne ve babalar aşı ve kontrol amacıyla anlamlı olarak sağlık ocağını ilk başvuru yeri süreklilik açısından daha fazla kullanmaktadır. Annenin ve babanın öğrenim durumu açısından acil ve hastalık nedeniyle sağlık ocağı kullanımında fark yoktur (Tablo 10 ve Tablo 11).

Baba mesleği işçi olan grup kontrol amacıyla sağlık ocağını ilk başvuru ve sürekli kullanım açısından anlamlı olarak daha fazla kullanmaktadır. Farklı meslek gruplarındaki babaların sağlık ocağını aşı, hastalık ve acil nedeniyle kullanımı açısından fark saptanmamıştır (Tablo 12).

Aylık gelir düzeyi en yüksek olan grup aşı ve kontrol için sağlık ocağını anlamlı olarak ilk başvuru ve sürekli kullanım amacıyla daha az kullanmaktadır. Aylık gelir düzeyi ile hastalık ve acil sorunlar nedeniyle sağlık ocağını kullanma arasında istatistiksel bir farklılık olmasa da en düşük ve düşük düzeyde gelire sahip olan kişilerin sağlık ocağını kullanma yüzdeleri diğer gruplara göre daha fazladır (Tablo13).

Sosyal güvence durumu ile aşı, kontrol, hastalık ve acil nedeniyle sağlık ocağının ilk başvuru yeri olarak kullanımı arasındaki ilişki değerlendirildiğinde, sosyal güvencesi olmayanlar ve SSK'ya bağlı olanlar aşı ve kontrol amacıyla sağlık ocağını anlamlı olarak daha fazla kullanmaktadırlar. SSK'ya bağlı olanlar hastalık nedeniyle sağlık ocağını anlamlı olarak daha az kullanmaktadırlar. Sosyal güvencesi olmayanlar sağlık ocağını aşı ve kontrol amacıyla süreklilik açısından anlamlı olarak daha fazla kullanmaktadırlar. Sosyal güvence açısından hastalık

Tablo 10: İlk Başvuru ve Sürekli Bakım Yeri Olarak Sağlık Ocağı Kullanımının Alınan Sağlık Hizmeti Türü Açısından Annenin Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı

	İlkokul ve Sayı (%)**	İlkokul Sayı (%)**	Toplam Sayı (%)**	x ²	p
Aşı					
S.O.	117(87.3)	71(65.7)	188(77.7)	16.054	0.0001
S.O. Dışı	17(12.7)	37(34.3)	54(22.3)		
Sürekli	118(88.1)	61(56.5)	179(74.0)	30.9688	0.0001
Bazen-hiç	16(11.9)	47(43.5)	63(26.0)		
Kontrol					
S.O.	81(73.6)	47(47.0)	128(61.0)	15.614	0.0001
S.O. Dışı	29(26.4)	53(53.0)	82(39.0)		
Sürekli	80(72.7)	40(40.0)	120(57.1)	22.9090	0.0001
Bazen-hiç	30(27.3)	60(60.0)	90(42.9)		
Hastalık					
S.O.	44(33.3)	39(36.4)	83(34.7)	0.2530	0.61149
S.O. Dışı	88(66.7)	68(63.6)	156(65.3)		
Sürekli	22(16.7)	13(12.1)	35(14.6)	0.9646	0.3260
Bazen-hiç	110(83.3)	94(87.9)	204(85.4)		
Acil					
S.O.	7(19.4)	11(17.2)	18(18.0)	0.0795	0.7779
S.O. Dışı	29(80.6)	53(82.8)	82(82.0)		
Sürekli	2(5.6)	6(9.4)	8(8.0)	0.4566	0.4991
Bazen-hiç	34(94.4)	58(90.6)	92(92.0)		

**Sütun yüzdesi

Tablo 11: İlk Başvuru ve Sürekli Bakım Yeri Olarak Sağlık Ocağı Kullanımının Alınan Sağlık Hizmeti Türü Açısından Babanın Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı

	İlkokul ve Altı Sayı (%)*	İlkokul Üstü Sayı (%)*	Toplam Sayı (%)*	x ²	p
Aşı					
S.O.	92(89.3)	93(68.4)	185(77.4)	14.691	0.0001
S.O. Dışı	11(10.7)	43(31.6)	54(22.6)		
Sürekli	88 (85.4)	88 (64.7)	176 (73.6)	12.9766	0.0003
Bazen-hiç	15 (14.6)	48 (35.3)	63 (26.4)		
Kontrol					
S.O.	60(70.6)	65(53.3)	125(60.4)	6.274	0.012
S.O. Dışı	25(29.4)	57(46.7)	82(39.6)		
Sürekli	60 (70.6)	58 (47.2)	118 (57.0)	10.8571	0.0098
Bazen-hiç	25 (29.4)	64 (52.5)	89 (43.0)		
Hastalık					
S.O.	37(35.9)	44(31.1)	81(34.3)	0.2076	0.6486
S.O. Dışı	66(64.1)	89(66.9)	155(65.6)		
Sürekli	18 (17.5)	17 (12.8)	35 (14.8)	1.0124	0.3143
Bazen-hiç	85 (82.5)	116 (87.2)	20 (85.2)		
Acil					
S.O.	7(20.0)	11(16.9)	18(18.0)	0.1459	0.7024
S.O. Dışı	28(80.0)	54(83.1)	82(82.0)		
Sürekli	2 (5.7)	6 (9.2)	8 (8.0)	0.3822	0.53641
Bazen-hiç	33 (94.3)	59 (90.8)	92 (92.0)		

*Sütun Yüzdesi

Tablo 12: İlk Başvuru ve Sürekli Bakım Yeri Olarak Sağlık Ocağı Kullanımının Alınan Sağlık Hizmeti Türü Açısından Baba Mesleğine Göre Dağılımı

	İşçi Sayı (%)**	Memur Sayı (%)**	Esnaf Sayı (%)**	Toplam Sayı (%)**	x ²	p
Aşı						
S.O.	64(80.0)	18(75.0)	98(76.6)	180(77.6)	0.4374	0.8035
S.O. Dışı	16(20.0)	6(25.0)	30(23.4)	52(22.4)		
Sürekli	64 (80.0)	18 (75.0)	89 (69.5)	171 (73.7)	2.8071	0.4223
Bazen-hiç	16 (20.0)	6(25.0)	39 (30.5)	61 (26.3)		
Kontrol						
S.O.	49(74.2)	11(52.4)	60(52.6)	120(59.7)	8.636	0.013
S.O. Dışı	17(25.8)	10(47.6)	54(47.4)	81(40.3)		
Sürekli	49 (74.2)	9 (42.9)	56 (49.1)	114 (56.7)	12.578	0.0018
Bazen-hiç	17 (25.8)	12 (57.1)	58 (50.9)	87 (43.3)		
Hastalık						
S.O.	23(28.8)	10(41.7)	45(36.0)	78 (34.1)	1.8321	0.4001
S.O. Dışı	57(71.2)	14(58.3)	80(64.0)	151(65.9)		
Sürekli	13 (16.2)	4 (16.7)	18 (14.4)	35 (15.3)	0.1685	0.9191
Bazen-hiç	67 (83.8)	20 (83.3)	107 (85.6)	194 (84.7)		
Acil						
S.O.	5(18.5)	0	13(21.7)	18(18.4)	2.9110	0.2332
S.O. Dışı	22(81.5)	11(100)	47(78.3)	80(81.6)		
Sürekli	3 (10.3)	0	5 (8.6)	8 (8.2)	Analiz yapılamaz***	
Bazen-hiç	26 (89.7)	11 (100)	53 (91.4)	90 (91.8)		

*Yukardaki meslek gruplarında yer almayan altı kişi analiz dışı bırakılmıştır. **Sütun yüzdesi ***Gözlerin %50'sinden fazlasında beklenen değerler 5'in altında olduğu için analiz yapılamaz

Tablo 13: İlk Başvuru ve Sürekli Bakım Yeri Olarak Sağlık Ocağı Kullanımının Alınan Sağlık Hizmeti Türü Açısından Aylık Gelire Göre Dağılımı

	En düşük Sayı (%)*	Düşük Sayı (%)*	Yüksek Sayı (%)*	En Yüksek Sayı (%)*	Toplam Sayı (%)*	x ²	p
Aşı							
S.O.	12(75.0)	114(85.7)	47(81.0)	15(42.9)	188(77.7)	29.8789	0.0001
S.O. Dışı	4(25.0)	19(14.3)	11(19.0)	20(57.1)	54(22.3)		
Sürekli	11(68.8)	109 (82.0)	48 (82.8)	11 (31.4)	179 (74.0)	39.851	0.0001
Bazen-hiç	5 (31.3)	24 (18.0)	10 (17.2)	24 (68.6)	63 (26.0)		
Kontrol							
S.O.	8(53.3)	81(69.8)	31(67.4)	8(24.2)	128(61.0)	23.6914	0.0001
S.O. Dışı	7(46.7)	35(30.2)	15(32.6)	25(75.8)	82(39.0)		
Sürekli	6(40.0)	78 (67.2)	29 (63.0)	7 (21.2)	120 (57.1)	24.680	0.0001
Bazen-hiç	9(60.0)	38 (32.8)	17 (37.0)	26 (78.8)	90 (42.9)		
Hastalık							
S.O.	8(57.1)	48(36.1)	18(31.6)	9(25.7)	83(34.7)	4.7158	0.1983
S.O. Dışı	6(42.9)	85(63.9)	39(68.4)	26(74.3)	156(65.3)		
Sürekli	2(14.3)	22 (16.5)	9 (15.8)	2 (5.7)	35 (14.6)	2.677	0.4441
Bazen-hiç	12(85.7)	111 (83.5)	48 (84.2)	33 (94.3)	204 (85.4)		
Acil							
S.O.	1(16.7)	12(24.5)	38(13.0)	2(9.1)	18(18.0)	2.9713	0.3960
S.O. Dışı	5(83.3)	3(75.5)	20(87.0)	20(90.9)	82(82.0)		
Sürekli	1(16.7)	6 (12.2)	1 (4.3)	0	8 (8.0)	Analiz yapılamaz**	
Bazen-hiç	5(83.3)	43 (87.8)	22 (95.7)	22 (100)	92 (92.0)		

*Sütun yüzdesidir. **Gözlerin %50'sinden fazlasında beklenen değerler 5'in altında olduğu için analiz yapılamaz.

Tablo 14: İlk Başvuru ve Sürekli Bakım Yeri Olarak Sağlık Ocağı Kullanımının Alınan Sağlık Hizmetinin Türü Açısından Sosyal Güvenceye Göre Dağılımı

	Yok Sayı (%)*	SSK Sayı (%)*	Em. San. Sayı (%)*	Bağkur Sayı (%)*	Toplam Sayı (%)*	x ²	p
Aşı							
S.O	69(86.3)	72(79.1)	18(69.2)	29(64.4)	188(77.7)	9.1167	0.027
S.O.Dışı	11(13.7)	19(20.9)	8(30.8)	16(35.6)	54(22.3)		
Sürekli	64 (80.0)	72 (69.2)	18 (69.2)	25 (55.6)	179 (74.0)	10.992	0.0117
Bazen-hiç	16 (20.0)	19 (20.9)	8 (30.8)	20 (44.6)	63 (26.0)		
Kontrol							
S.O	43(66.2)	57(69.5)	12(42.3)	16(40.0)	128(61.0)	11.386	0.0098
S.O Dışı	22(33.8)	25(30.5)	11(47.8)	24(60.0)	82(39.0)		
Sürekli	40 (61.5)	58 (70.7)	9 (39.1)	13 (32.5)	120 (57.1)	19.661	0.0002
Bazen-hiç	25 (38.5)	24 (29.3)	14 (60.9)	27 (67.5)	90 (42.9)		
Hastalık							
S.O	37 (46.8)	20 (22.2)	11 (42.3)	15 (34.1)	83 (34.7)	11.985	0.007
S.O.Dışı	42 (53.2)	70 (77.8)	15 (57.7)	29 (65.9)	156 (65.3)		
Sürekli	40 (61.5)	8 (8.9)	4 (15.4)	6 (13.6)	35 (14.6)	5.4191	0.1435
Bazen-hiç	25 (35.5)	82 (91.1)	22 (84.6)	38 (86.4)	204 (85.4)		
Acil							
S.O	8 (23.5)	6 (16.7)	0	4 (23.5)	18 (18.0)	3.953	0.2.66
S.O.Dışı	26 (76.5)	30 (83.3)	13 (100.0)	13 (76.5)	82 (82.0)		
Sürekli	5 (15.2)	2 (5.4)	0	1 (5.9)	8 (8.0)	Analiz yapılamaz**	
Bazen-hiç	28 (84.8)	35 (95.6)	13 (100)	16 (94.1)	92 (92.0)		

*Sütun yüzdesidir. **Gözlerin %50'sinden fazlasında beklenen değerler 5'in altında olduğu için analiz yapılamaz.

nedeniyle sağlık ocağının sürekli kullanımında istatistiksel olarak anlamlı fark olmasa da sosyal güvencesi olmayan grupta hastalık nedeniyle sürekli sağlık ocağı kullanımı daha fazladır (Tablo 14).

TARTIŞMA

İlk başvuru yeri olarak kullanımda aşı, kontrol ve hastalık nedeniyle yapılan başvurularda en çok tercih edilen yer sağlık ocağıdır. Acil sorunlar nedeniyle olan başvurularda ise en az tercih edilen yer sağlık ocağıdır. Acil sorunlar nedeniyle kişilerin %42'si devlet hastanesi veya SSK hastanesini tercih ederken, %40'ı özel muayenehanelere gitmektedir.

Hastalık nedeniyle son iki haftada yapılan başvuruların araştırıldığı Türkiye'de Sağlık Hizmetleri Kullanımı araştırmasına göre kırsal alan, Ege -Marmara bölgesi ve ülke genelinde tercih edilen kurumların sıralaması aşağıda verilmiştir.

Bu araştırmada tercih edilen kurumların sıralaması Türkiye'de Sağlık Hizmeti Kullanımı araştırmasındaki kırsal alan verileriyle uyumludur (S.B.; 1995).

Türkiye'de Sağlık Hizmeti Kullanım (TSHK) araştırmasında son iki haftada yapılan başvurularda kentsel alandaki 0-6 yaş grubu çocukların %16.1'i sağlık ocağını kullanırken, kırsal alandaki %50.0'ı sağlık ocağını kullanmaktadır. Yine bu araştırmaya göre hem kırsal hem kentsel alanda sağlık ocağını en çok kullanan grup 0-6 yaş grubudur (S.B., 1995).

TSHK araştırmasında evde ortaya çıkan acil sorunlarda hangi sağlık kurumlarının tercih edileceği sorulduğunda kişilerin %39.7'si devlet hastanesi, %26.0'ı sağlık ocağı, %13.5'i SSK hastanesi, %12.4'ü özel hekim diye yanıtlamışlardır (S.B., 1995). Bu çalışmada ise kişilerin %40'ı acil sorunları nedeniyle en son yaptıkları başvurunun özel hekime olduğunu belirtmişlerdir. Burada rol oynayan en önemli neden çocuklardaki acil sorunların çoğunlukla ateş gibi hastane donanımı gerektirmeyen nedenler olmasıdır. Çalışmada acil sorunlar nedeniyle sağlık ocağı kullanımının %18.0 gibi düşük olmasının nedeni sağlık ocağının açık olduğu saatlerin yarattığı bir ulaşma sorunu olabileceği gibi, sağlık ocağına bu konuda duyulan güvensizlik de olabilir.

Aşı ve kontrol amacıyla en çok kullanılan yer sağlık ocağıdır. SSK ve Devlet hastanesi bu nedenlerle hiç kullanılmazken özel muayenehaneler ikinci sırada kullanılmaktadır. Sosyodemografik özelliklere göre aşı ve kontrol amacıyla sağlık ocağı kullanımında farklılık vardır. Çalışan anneler, öğrenim düzeyi ilköğretim üstünde olan anne ve babalar, aylık gelir düzeyi en yüksek olan grupta yer alanlar aşı ve kontrol amacıyla sağlık ocağını daha az kullanmaktadırlar. Buna karşılık sosyal güvencesi olmayanlar ve SSK'ya bağlı olanlar aşı ve kontrol amacıyla sağlık ocağını daha fazla kullanmaktadırlar. Baba mesleği işçi olanlarda kontrol amacıyla sağlık ocağı kullanımı daha fazladır. Sağlık ocağı aşı ve kontrol amacıyla toplumun çoğunluğu tarafından yüksek oranda kullanılmakla birlikte, daha çok düşük sosyoekonomik düzeydeki kişilerin bu hizmeti

Tablo15: Türkiye’de Sağlık Hizmeti Kullanım Araştırması’na Göre İlk Başvuru Yeri Olarak Kullanılan Sağlık Kurumlarının Bölgelere Göre Dağılımı

	1.	2.	3.	4.
Kırsal Alan	Sağlık Ocağı (32.1)	Özel Hekim (24.9)	Devlet Hastanesi (22.6)	SSK Hastanesi (8.8)
Marmara-Ege Bölgesi	SSK Hastanesi (23.5)	Devlet Hastanesi (22.6)	Özel Hekim (21.3)	Sağlık Ocağı (16.0)
Türkiye Geneli	Özel Hekim (23.2)	Devlet Hastanesi (21.6)	SSK Hastanesi (17.8)	Sağlık Ocağı (17.3)

alabildikleri bir yerdir.

Hastalık ve acil sorunlar nedeniyle sağlık ocağının ilk başvuru yeri olarak kullanılmasında sosyoekonomik değişkenlere göre farklılık olmamasına rağmen, SSK’ya bağlı olanlarda hastalık nedeniyle sağlık ocağı kullanımı daha azdır. SSK’lıların aşı ve kontrol amacıyla en çok sağlık ocağını kullandıklarına rağmen, hastalık nedeniyle en az kullandıklarının nedeni sağlık ocağında yazılan ilacı sosyal güvencelerinin ödememesidir.

Sağlık ocağı aşı ve kontrol amacıyla daha fazla sürekli hizmet kaynağı olarak kullanılmasına rağmen, hastalık ve acil gibi nedenler söz konusu olduğunda sürekli hizmet alınan bir yer olarak kullanılmamaktadır. Ankara Metropolitan Alanda sağlık hizmetlerinin kullanılabilirliği araştırmasında sürekli bakım kaynağı olanların %57.1 olduğu, sürekli bakım kaynağında belirli bir doktora gidenleri ise %11.1 olduğu belirtilmiştir (Kaya S., 1992). Türkiye’de Sağlık Hizmeti Kullanım araştırmasında ise Türkiye popülasyonunun %96.4’ünün sürekli kullandığı bir sağlık kurumunun var olduğu, belirli bir doktora gidenlerin ise %14.8 olduğu saptanmıştır (S.B., 1995). İki araştırmada sürekli hizmet yeri olanlar arasındaki farkın önemli bir nedeni sürekli hizmet kaynağı tanımının net olmamasından kaynaklanmaktadır. Süreklilik için kişilerin merkezi bir bakım kaynağına sahip olması ve bu kaynağın sağlık hizmetinin çoğunun yönlendirilmesi için kullanması gerekmektedir. Tek bir hekimin, kişinin tüm sağlık bakımını ve gerekli yönlendirmeyi yapması ile süreklilik sağlanabileceği gibi, iyi bir kayıt sistemi ve kapsayıcı sağlık hizmetinin bir ekip tarafından verilmesiyle de sağlanabilir (Starfield B., 1992). Araştırmada sağlık ocağının sürekli kullanımı bu anlayışla değerlendirilmiştir. Sağlık ocağının koruyucu hizmetler açısından toplumun çoğunluğuna sürekli hizmet verdiği açıktır. Yalnız hastalık ve acil amacıyla sürekli kullanımın az olması, sağlık ocağının sürekli hizmet kaynağı olarak kullanımının gerçekleşmemesinin önemli nedenidir.

Sağlık ocağının sürekli kullanımı ile sosyodemografik değişkenler arasındaki ilişki ilk sağlık ocağının ilk başvuru yeri olarak kullanımı ile aynı özellikleri göstermektedir. Bu da beklenen bir sonuçtur.

Uzmalık Tezimin bir parçası olan bu araştırmanın ortaya çıkmasında yardımlarını benden esirgemeyen hocala-

rım, Ali Osman Karababa, Feride Saçaklıoğlu, Gazanfer Aksaklıoğlu ve Ata Soyer’e teşekkür ederim.

KAYNAKLAR

Alpert R., Robertson L., Kosa J., Heagerty M., and Haggerty R., (1976), "Delivery of Health Care For Children: Report of An Experiment", *Pediatrics*, 57;917-30.

Anderson R., (1978), "Health Status Indices and Access to Medical Care", *Am. J. Pub. Health*, Vol:68, No:5 ; 458-63.

Anderson R., (1978), "Access to Medical Care in the U.S.: Realized and Potential", *Med. Care*, Vol:16, No:7;533- 46.

Çiçeklioğlu M., (1998), "Sağlık Hizmet Araştırmalarında Farklı Bir Yaklaşım: Birinci Basamak Sağlık Hizmetinin Değerlendirilmesi" *Toplum ve Hekim*, 13 (5);328-333.

Ejlertson G. and Berg S., (1984), "Continuity of Care Measures: An Analytic and Empirical Comparison", *Med. Care*, 22; 231 - 39.

Hurley R., Freund D. and Taylor D., (1983), "Emergency Room Use and Primary Care Case Management Evidence From Four Medicaid Demonstration Programs", *Am. J. Public Health*, 79(7);843 - 47.

Kaya S., (1992), "Ankara Metropolitan Alanda Sağlık Bakım Hizmetlerinin Potansiyel ve Gerçekleşen Kullanılabilirliği" *Doktora Tezi, Hacettepe Üniv. Sağlık Bilimleri Ens., Ankara.*

Martin D., Diehr P., Price K. and Richardson W., "Effect of A Gatekeeper Plan on Health Services Use and Charges: A Randomized Trial", *Am. j. Public Health*, 79 (12) ; 128 - 32.

Moore S., Martin D. and Richardson W., (1983), "Does the Primary Care Gatekeeper Control the Cost of Health Care? Lessons From the SAFECO Experience", *N. Engl. J. Med.*, 309; 1400-04.

Sağlık Bakanlığı Sağlık Projesi Koordinatörlüğü, (1995), "Türkiye’de Sağlık Hizmet Kullanımı", Ankara.

Starfield B., (1983), "Special Responsibilities; The Role of the Pediatrician and Goals of Pediatric Education", *Pediatrics*, 71;1433- 40.

Starfield, B. (1992), "Primary Care; Concept, Evaluation and Policy" Oxford University Press, New York.

Starfield B., (1994), "Is Primary Care Essential?", *The Lancet*, 344(22) ;1129- 33.

Weiner JP, Starfield, B., (1982), "Measurement of the Primary Care Roles of Office- Based Physician", *Am. J. Public Health*, 73; 666-71.